

Θοδωρής Καλλιφατίδης «Αν παρέμενα στην Ελλάδα, δεν θα μου επέτρεπαν έχω καταφέρει»

Media: DOCUMENTO

Page: 49,56-57

Published at: 06-08-2023

Author: Surface: 2967.09 cm² Circulation: 12000

Subjects:

Θοδωρής Καλλιφατίδης «Αν παρέμενα στην Ελλάδα, δεν θα μου επέτρεπαν να κάνω όσα έχω καταφέρει»

Ο διακεκριμένος συγγραφέας που ζει εδώ και έξι δεκαετίες στη Σουηδία μιλάει για τα δύσκολα παιδικά του χρόνια την περίοδο της Κατοχής και τις σκληρές εικόνες των εκτελέσεων, την απόρριψη από το ελληνικό πανεπιστήμιο, τη μετανάστευση και τις σκέψεις του πάνω στο ζήτημα του θανάτου

σελ. 8-9

Θοδωρής Καλλιφατιδής

Αν παρέμενα στην Ελλάδα, δεν θα μου επέτρεπαν να κάνω όσα έχω καταφέρει

Ο διακεκριμένος συγγραφέας που ζει εδώ και έξι δεκαετίες στη Σουηδία μιλάει για τα παιδικά του χρόνια στην Κατοχή, την απόρριψη από το ελληνικό πανεπιστήμιο, τη μετανάστευση και τον θάνατο

Συνέντευξη στην **Εμυ Ντούρου** Φωτογραφίες **Κώστας Τζούμας / Eurokinnissi**

Η συνάντηση με τον Θοδωρή Καλλιφατιδίδη είναι από εκείνες τις σπάνιες στιγμές που θυμάσαι για καιρό, καθώς νιώθεις πως ο άνθρωπος που κάθεται απέναντί σου μιλάει με ανοικτή καρδιά. Βρεθήκαμε με αφορμή την επίσκεψή του στην Αθήνα στο πλαίσιο του 15ου Ιβηροαμερικανικού Φεστιβάλ ΛΕΑ. Τι σχέση έχει όμως με ένα τέτοιο φεστιβάλ ένας Έλληνας συγγραφέας που ζει εδώ και δεκαετίες στη Σουηδία; Το έργο του Θοδωρή Καλλιφατιδίδη έχει ξεπεράσει εδώ και πολλά χρόνια τα σύνορα των δύο χωρών – έχει φτάσει από την Παραγουάη μέχρι την Ιαπωνία – ενώ ιδιαίτερη αγάπη τρέφει για τα βιβλία του το ισπανόφωνο κοινό.

Έχει χαρακτηριστεί ο κορυφαίος συγγραφέας εν ζωή στη Σουηδία και θεωρείται από τους σημαντικότερους διανοούμενους της χώρας. Από το 1969 που εκδίδει τα έργα του έχει γράψει μυθιστορήματα («Αγάπη», «Δούλοι κι αφέντες», «Με λένε Στέλιο», «Τιμόνδρα» κ.ά), θεατρικά έργα, σεναρία για το σινεμά και ποιητικές συλλογές. Το έργο του κινείται κυρίως γύρω από τις συνθήκες διαβίωσης των μεταναστών στη Σουηδία και τη ζωή στην Ελλάδα κατά τη δεκα-

ετία του 1930 και 1940, ενώ έχει τιμηθεί με διεθνή βραβεία όπως το Μεγάλο Βραβείο Μυθιστορήματος (1981), το Βραβείο Τιμής της Στοκχόλμης (1992), το Βραβείο Σουηδικής Ακαδημίας (1989) και το Ελληνικό Κρατικό Βραβείο Λογοτεχνίας (2013).

Το πρόσφατο βιβλίο του «Η πολιορκία της Τροίας» (εκδόσεις Πατάκη) εκτυλίσσεται τον Απρίλιο του 1944, με την άφιξη μιας νέας δασκάλας σε ένα ελληνικό χωριό. Όταν οι Εγγλέζοι το βομβαρδίζουν για να καταστρέψουν ένα πρόχειρο αεροδρόμιο που έχουν φτιάξει εκεί οι Γερμανοί, η δασκάλα φυγαδεύει τους μαθητές της σε μια σπηλιά. Εκεί τους αφηγείται την Ιλιάδα, έναν πόλεμο που μοιάζει πολύ με αυτόν που ζουν. «Η ιδέα της Ιλιάδας με βασάνιζε για χρόνια» λέει ο συγγραφέας. Και εξηγεί: «Οι ηρωικές περιγραφές δεν άφηναν περιθώριο να δεις τον πόνο του άλλου. Υπάρχει μια βαρβαρότητα στους ήρωες, ο Αχιλλέας για παράδειγμα σκοτώνει δώδεκα παιδάκια επειδή πέθανε ο Πάτροκλος. Επιθυμούσα λοιπόν να αλλάξω αυτά την ιστορία, διότι ο Ομηρος στην πραγματικότητα ήθελε μέσα από το έπος του να αποτρέψει τους ανθρώπους από τον πόλεμο. Σε δεύτερο επίπεδο, να δείξω πώς αντιμετωπιζόνταν οι γυναίκες. Μια

μέρα σκέφτηκα: “Γιατί δεν γράφω για το χωριό μου; Τα ίδια περάσαμε κι εμείς. Κλαίγαμε πίσω από κλειστά παράθυρα”.

Μεγαλώσατε στον πόλεμο. Το ίδιο και ο πατέρας σας, ο οποίος καταγόταν από τον Πόντο και βρέθηκε στην Πελοπόννησο με την ανταλλαγή πληθυσμών.

Τι ανταλλαγή πληθυσμών; Τους διώξαν. Ο πατέρας μου ήταν δάσκαλος και ζούσε στην Κωνσταντινούπολη. Ήταν ικανότατος άνθρωπος και δίδασκε και στα ελληνικά και τα τουρκικά σχολεία – ήξερε και τις δύο γλώσσες άπταιστα. Ομως το 1924 δεν υπήρχε περιθώριο και έφυγε με την πολύ νεαρή γυναίκα του, η οποία μόλις είχε κάνει κι ένα παιδάκι και ήρθαν στην Ελλάδα, όπου εγκαταστάθηκαν σε ένα ορεινό χωριό πάνω από τους Μολάους. Η γυναίκα πέθανε νεότερα και εν συνεχεία παντρεύτηκε τη μητέρα μου με κομικωτραγικό τρόπο.

Δηλαδή;

Ο πατέρας της μητέρας μου έκανε κάποιες δουλειές στο σχολείο και έτσι γνώρισε τον δάσκαλο και του είπε ότι ήθελε να του γνωρίσει την κόρη του. Εκλεισαν λοιπόν ραντεβού στο καφενείο και η μητέρα μου πέρασε για να ιδωθούν. Είπε ότι

Ο INFO

Το βιβλίο «Η πολιορκία της Τροίας» του Θοδωρή Καλλιφατιδίδη κυκλοφορεί από τις εκδόσεις Πατάκη

«Πάντα πίστευα ότι το γράψιμο ήταν η μητέρα μου. Όταν πέθανε δεν μπορούσα να γράψω για δύο χρόνια»

της φαινόταν καλός άνθρωπος και έτσι έκλεισε η «συμφωνία». Είχαν κρύψει όμως από τον πατέρα μου την ηλικία της. Εκείνη 14 χρόνια, εκείνος πάνω από 40. Όταν μεγάλωσα πια και είχα κάποιο θάρρος μαζί της τη ρώπησα τι συνέβη μεταξύ τους. «Δεν με πείραξε παιδί μου, με περίμενε» μου απάντησε.

Είναι πολύ συγνηθισμένο αυτό που λέτε. Και έρχεται σε κόντρα με την αντιμετώπιση που έχουν οι γυναίκες στο βιβλίο σας, οι οποίες ήταν υποταγμένες στους άντρες και αντιμετώπιζονταν σαν αντικείμενα προς ανταλλαγή.

Το κορμί της γυναίκας ήταν το πεδίο της μάχης των αντρών, ακόμη κι αν ήταν βασίλισσες. Δυστυχώς παρατηρώ ότι αυτή η βαρβαρότητα επανέρχεται. Η βία εναντίον των γυναικών αυξάνεται στην Ευρώπη. Στη Σουηδία που ήταν υποδείγμα έχουμε ετσίπως ενθουσιαστεί πονάντα γυναίκες θύματα ενδοοικογενειακών συγκρούσεων.

Πού πιστεύετε ότι οφείλεται αυτό;

Υποθέτω ότι έχει σχέση με το γεγονός ότι ο άντρας δεν μπορεί να αποδεχτεί τον νέο ρόλο του όπως διαμορφώνεται στις τρέχουσες κοινωνικές συνθήκες. Δεν τον υπολογίζουν ιδιαίτερα ούτε ως σύζυγο ούτε ως πατέρα, ενώ δεν νιώθει σίγουρος ούτε στη δουλειά του όπου τον απολύουν ανά πάσα στιγμή. Επειδή οι περισσότεροι έχουν συντηρήσει να εξωτερικεύουν την ανασφάλειά τους μέσω της βίας, ξεπούν στους ανθρώπους του περιβάλλοντός τους. Είναι όμως ένα πρόβλημα που αφορά τον άντρα και οφείλει να το λύσει. Να αποδεχτεί δηλαδή τον νέο ρόλο του και να αντιμετωπίζει τη γυναίκα ισότιμα.

Πείτε μου λίγα παραπάνω για τη Σουηδία.

Εχει αρχίσει να δέχεται τα μνημόνια από τις έξω κοινωνίες. Τα ναρκωτικά έχουν διαδοθεί, έχουν δημιουργήσει μια δική τους κοινωνία, μια νέα κουλτούρα. Συχνά λέγεται ότι γι' αυτό ευθύνονται οι μετανάστες. Οι μεγαλύτεροι ναρκωτικών όμως δεν είναι μετανάστες – πρόκειται για ολόκληρο σύστημα.

Μεταναστεύσατε στη Σουηδία το 1964. Γιατί εκεί και όχι αλλού;

Ήταν η μόνη χώρα που τότε δεχόταν εργάτες. Πέρασα από τη Γερμανία με ένα κόλπο: δηλώνοντας δηλαδή ότι θα σπούδαζα κινηματογραφία. Δεν το άντεχα όμως, διότι είχα μεγαλώσει στην Κατοχή. Δεν μου έφταιγαν οι Γερμανοί αλλά η γλώσσα. Δεν μπορούσα να την ακούω.

Ήταν σκληρά τα βιώματά σας απ' όσο γνωρίζω.

Είχα δει εκτελέσεις, κρεμασμένους, είχα πείνασει.

Σε τι ηλικία είδατε να εκτελείται μπροστά σας άνθρωπος;

Πέντε χρόνων ήμουν. Και ήταν η πρώτη φορά που έγραφα κάτι.

Τι ήταν αυτό που σας δημοοργήσε την ανάγκη να γράψετε εκείνη τη μέρα;

Αυτό είναι μέγα ερώτημα. Τη μέρα

της εκτέλεσης έλειπε ο πατέρας μου, ήταν στη φυλακή. Αυτό σε συνδυασμό με το χέρι της μάνας μου που με κρατούσε και τα μάτια μου που σκοτωμένου μ'έκαναν να θέλω να γράψω. Ο νεκρός ήταν ο λωός του χωριού, ένας άνθρωπος αθώος που ποτέ δεν κατάλαβε τι έκανε και τον σκότωσαν. Όταν επέστρεψε ο πατέρας μου είδε το χαρτί, το διάβασε και δεν είπε τίποτε. Τότε ένιωσα ότι δεν είχα άλλες επιλογές παρά το γράψιμο. Να σας πω ότι ο πατέρας μου κρατούσε πάνω του αυτό το χαρτάκι μέχρι τη μέρα που πέθανε.

Και στην Αθήνα όταν ήρθαμε βρέθηκα σε αντίστοιχες συνθήκες πολέμου. Αυτή η πρώτη μεταναστευση ήταν πιο δύσκολη από τη μετέπειτα γιατί ήμουν παιδάκι, πρώτη φορά ξένος στη μεγάλη πόλη. Ενιωθα ότι ήμουν λάθος ντυμένος και μιλούσα λάθος διάλεκτο. Επεφταν σφαιρές στην Αθήνα. Τοίχο τοίχο πηγαίναμε σχολείο. Το γράψιμο για μένα ήταν παρηγοριά.

Σταματήσατε ποτέ να γράφετε;

Πάντα πίστευα ότι το γράψιμο ήταν η μητέρα μου. Όταν πέθανε δεν μπορούσα να γράψω για δύο χρόνια. Ενα βράδυ ήμουν προσκεκλημένος σε μια σουηδική βιβλιοθήκη και μιλούσα για ένα βιβλίο μου που είχε βγει πριν από δύο χρόνια. Με ρώτησαν κάποια στιγμή αν ετοίμαζα κάτι καινούργιο και εξήγησα τι μου συνέβαινε. Όταν έφυγε ο κόσμος μια κυρία στην ηλικία της μητέρας μου με πλησίασε και μου είπε: «Νομίζω ότι η μαμά σας θέλει να συνεχίσετε». Την άλλη μέρα άρχισα να γράφω ξανά. Πολλοί γίνονται συγγραφείς γιατί κάποιος από την οικογένειά τους ασχολείται με κάτι συναφές. Με μένα δεν συνέβη έτσι. Νιώθω πως αυτό ήταν το μόνο που μπορούσα να κάνω. Δίδαξα φιλοσοφία στο πανεπιστήμιο, αλλά δάσκαλος δεν είμαι.

Η σπουδή της φιλοσοφίας σας βοήθησε να βάλετε σε σειρά μέσα σας κάποια πράγματα;

Σίγουρα. Είναι σημαντικό ότι ξέφυγα από την ελληνική φιλοσοφική παράδοση και πέρασα στη δυτική. Εδώ για παράδειγμα δεν ζέραμε τη φιλοσοφική δουλειά του Μπέρτραν Ράσελ η οποία είναι σημαντικότερη, γνωρίζαμε μόνο τις ιδέες του περί ειρήνης. Δεν γνωρίζαμε τον Βίγκενσταϊν ούτε τους Αμερικανούς όπως ο Ντιούι. Με τη σκέψη τους συναντήθηκα στη Σουηδία και διαπίστωσα ότι υπήρχε μια άλλη προσέγγιση στα φιλοσοφικά ζητήματα. Οι Σουηδοί με βοήθησαν πολύ σε ανθρώπινο επίπεδο. Υπήρξαν καθηγητές που μου έδειξαν εκτίμηση από την αρχή ενώ δεν μιλούσα καλά τη γλώσσα. Για μένα αυτό ήταν ιδιαίτερος σημαντικός, καθώς όπως θα γνωρίζετε στην Ελλάδα δεν έγινε δεκτός στο πανεπιστήμιο και ήθελα να αυτοκτονήσω.

Το γνωρίζω και θα ήθελα να συζητήσουμε τους λόγους. Ήταν πολιτικοί οι λόγοι.

Ισχύει ότι αποφασίσατε να φύγετε για τη Σουηδία έπειτα από τη δολοφονία Λαμπράκη;
Ναι. Εδώσα εξετάσεις για το πανεπιστήμιο της Αθήνας και πήρα τέσσερα μηδενικά. Ο διευθυντής

του πέμπτου αστυνομικού τμήματός μου είχε πει: «Πρώτα η γιαγά μου θα κάνει πατίνια κι έπειτα θα μπει εσύ στο πανεπιστήμιο». Ήταν μεγάλο κτύπημα. Στον γυρισμό για το σπίτι η μητέρα μου με είδε από μακριά και κατάλαβε αμέσως ότι κάτι μου είχε συμβεί. Όταν της έδειξα τους βαθμούς άνοιξε την αγκαλιά της και μου είπε: «Παιδί μου, μια μέρα θα ντρέπονται». Με έσωσε. Αν δεν είχα τη μητέρα μου κοντά μου εκείνη την εποχή, θα είχα αυτοκτονήσει.

Σας λείπει η Ελλάδα;

Πάντα μου λείπει η Ελλάδα. Δεν είναι εκεί το θέμα.

Θα ξαναγυρίσετε;

Όχι, δεν μπορώ. Καταρχάς δεν είναι στο χέρι μου. Επειτα έχω μια οικογένεια. Τα παιδιά μου δεν είναι ιδιόκτητα μου, έχουν τις δουλειές τους, τα δικά τους παιδιά. Η γυναίκα μου είναι Σουηδέζα, ζούμε μαζί 54 χρόνια. Για εκείνη θα είναι καταστροφή να της πω ξαφνικά πάμε στην Ελλάδα. Να κάνει τι; Θυμάμαι τη μέρα που έπεσε η κόρη μου – ήμουν στη Σουηδία. Μερικοί Έλληνες ξεκίνησαν χωρίς να το σκεφτούμε και πήγαμε στο αεροδρόμιο να πάρουμε το πρώτο αεροπλάνο για την Αθήνα. Δεν είχα προλάβει καν να ενημερώσω τη γυναίκα μου, της τηλεφώνησα από το αεροδρόμιο. Η αντίδρασή της με «οκτώσε». Δεν παρανοήθηκε, δεν είχε τίποτε. Μόνο με ρώπησε: «Θα γυρίσεις πίσω;». Πώς να μη γυρίσω πίσω; Πώς να μη γυρίσω σε τέτοια γυναίκα; Μου λείπει πάντα η Ελλάδα. Βλέπω την Ακρόπολη και ευφραίνεται η καρδιά μου. Όμως και συγγραφικά μιλώντας αν παρέμενα εδώ, δεν θα μου επέτρεπαν να κάνω όσα έχω καταφέρει. Πέρα από την Ισπανία όπου παρακολουθούν και αγαπούν τη διαδρομή και το έργο μου, το κοινοβούλιο του Μεξικού παράγγειλε χίλια αντίτυπα του πρόσφατου βιβλίου μου, ενώ ήδη διαβάζεται στην Παραγουάη, την Αργεντινή, την Κορέα και την Ιαπωνία.

Πώς νιώθετε γι' αυτή την αναχώρηση;

Είμαι ευγνώμων καταρχάς γιατί συνέβη αλλά και γιατί συνέβη τώρα κι όχι πριν από είκοσι χρόνια, διότι θα είχαν πάρει τα μυαλά μου αέρα. Ίσως τα βιβλία μου διαβάζονται για μερικά χρόνια ακόμη και πιθανόν εγώ να μην το ζήσω. Η σκέψη όμως αυτή μου προσφέρει σθεναρότητα και κάτι αφίνω πίσω μου.

Είστε συμφιλιωμένος με το γεγονός ότι τα πάντα έχουν ένα τέλος;

Σαφέστατα. Θα σας πω και κάτι που δεν το έχω γράψει. Το χωριουδάκι όπου μένουμε έξω από τη Στοκκόλμη έχει ένα δασάκι. Εκεί περπατώ σχεδόν κάθε μέρα. Είμαι μόνος μου με τα δέντρα και τα πουλιά. Εκεί υπάρχουν τρεις πολύ μεγάλες λεύκες οι οποίες σχεδόν αγίζουν τον ουρανό. Περνώντας ένα απόγευμα δεν ξέρω τι μου ήρθε. Σκεφτόμενος τον θάνατο έστρεψα το κεφάλι κι φώναξα στις λεύκες: «Α ρε, κι εσείς θα με χάσετε μια μέρα». Η αποκορύφωση του εγωκεντρισμού, δεν νομίζετε; Δεν είναι πολύ αστείο;

«Το κορμί της γυναίκας ήταν το πεδίο της μάχης των αντρών, ακόμη κι αν ήταν βασίλισσες. Δυστυχώς παρατηρώ ότι αυτή η βαρβαρότητα επανέρχεται. Η βία εναντίον των γυναικών αυξάνεται στην Ευρώπη»